

Щоб реалізувати першу і третю з цих функцій, факультативні заняття мають більше потенційних можливостей, ніж обов'язкові, що зумовлено передусім їх організаційними особливостями (добровільність вибору, порівняно малий кількісний склад груп, психолого-педагогічні особливості учнів, широкий контингент керівників занять тощо).

Одна з істотних особливостей навчально-виховного процесу в підлітковий період має полягати в інтенсифікації інформаційної, загальнорозвивальної його функцій на основі широкого, різнобічного інформування підлітків про довкілля і власну особистість та залучення їх до нових видів діяльності. З огляду на обмеженість навчального часу не можна задовольнити цю вимогу на обов'язкових заняттях. Саме факультативне навчання має значні резерви. Співвіднесення загальної спрямованості доцільних впливів на особистість підлітків з визначеними функціями факультативів свідчить, що такі впливи можуть бути здійснені переважно в процесі реалізації розвивальної функції факультативів. Тож саме ця функція має стати в основній школі провідною й позначитися як на змісті факультативів, так і на організації їх вивчення.

Передусім зміст факультативів має орієнтуватися на тих підлітків (а їх більшість), які мають різнобічні інтереси, але ще не визначилися з головним, а отже, повинен охоплювати різноманітність проблем, висвітлювати різні сторони навколишнього світу, показувати учням, чим слід цікавитися і що робити, задовольняти принцип науковості. Інформація має бути достатньо глибокою й вірогідною, відповідати сучасному науковому розумінню предмета розгляду, а обсяг і зміст знань такими, щоб, з одного боку, відобразити інформацію, достатню для розуміння сутності наукової картини світу, а з іншого, — забезпечити доступність навчання, орієнтуватися на зону найближчого розвитку.

Диференціація допрофільної підготовки учнів основної школи

Л. А. Липова, канд. пед. наук

Допрофільна підготовка (ДП) як важливий етап актуального напрямку модернізації освіти в галузі профільного навчання є водночас початковим етапом неперервної професійної освіти. Саме тому предметом дослідження стало з'ясування сутності дидактичних засад ДП, можливостей її диференціації. Тож на другому році дослідження теми було поставлено завдання: а) дослідити етапи і напрями диференціації ДП; б) виявити позитивний досвід роботи вчителів з

досліджуваної теми; в) з'ясувати психологічний та змістовий аспекти диференціації ДП учнів основної школи; г) розпочати пошуковий етап експерименту.

У процесі пошукового експерименту було встановлено, що досвід роботи вчителів (гімназія № 290, ЗНЗ № 1, № 2 Путивльського р-ну Сумської обл., Технологічний багатoproфільний ліцей із загально-освітніми класами м. Хмельницького) заслуговує на високу оцінку.

Проведено психолого-діагностичну диференціацію етапів ДП: пропедевтичний (стадії ознайомчо-розвивальна (початкова школа), аналітично-діагностична (5–6 кл.), орієнтаційно-прогностична (7 кл.), рефлексивно-підготовча) (8 кл.) та етап безпосередньо ДП (8–9 кл.). Виокремлення етапів відбувалося на основі ретельного вивчення психічних, вікових, індивідуальних особливостей учнів, їхніх задатків, нахилів, інтересів і здібностей, з'ясовувалася мотивація вибору улюблених предметів, а згодом здійснювався вибір профілю навчання.

Встановлено, що процес самовизначення діагностується чотирирівневою структурою: цілі, прагнення, плани та бажання учня («хочу»), психічні можливості й здібності («можу»), наявні стійкі фізичні якості («маю»), вимоги суспільства до випускника («треба», «вимагають»).

З'ясовано також змістовий аспект диференціації ДП, зокрема концептуальні підходи до формування змісту освіти: фундаментальний і культурологічний (з урахування аксіологічного і мотиваційного аспектів). ДП не виключає також рівневої і змістової диференціації (зокрема курси за вибором).

Створено експериментальний шкільний центр з ДП (на базі гімназії № 290 м. Києва) для подальшого з'ясування змісту і завдань діяльності педагогів щодо надання педагогічної підтримки учнів основної школи, поліпшення роботи за темою дослідження.

На наступному, формувальному етапі експерименту, буде перевірено достовірність попередніх висновків з теми дослідження.

Роль умінь самоконтролю у формуванні загальнонавчальних компетентностей учнів

С. Е. Трубочева, канд. пед. наук

Формування умінь і навичок самоконтролю як прояву активності учня в навчальному процесі є однією з умов поліпшення якості навчання. Уміння самоконтролю за результатами навчання та їх самооцінка є одними з важливих загальнонавчальних умінь учнів